

УДК 334.02

DOI: 10.31733/2078-3566-2022-1-341-346

Павло ОСАДЧИЙ©

слідчий

(Територіальне управління

Державного бюро розслідувань,

розташоване у місті Полтаві, Україна)

СУТНІСТЬ ПРАВА НА ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ЮРИДИЧНОГО ЗАХИСТУ: НАУКОВІ ПОШУКИ З АНАЛІТИЧНИМ ОГЛЯДОМ ВІДПОВІДНОЇ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Досліджено право на ефективний засіб юридичного захисту в аспекті його сутності. Здійснено узагальнення судової практики Європейського суду з прав людини для більш глибокого розгляду питання та формування розуміння значущості права на ефективний засіб юридичного захисту для міжнародного права. Вивчено положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, якими регламентується реалізація права на ефективний засіб юридичного захисту не тільки у міжнародному правовому просторі, але й у національних законодавчих системах, які корелюють із відповідними положеннями.

Ключові слова: право на ефективний засіб юридичного захисту, Європейський суд з прав людини, судова практика, право на відновлення порушених прав, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод.

Постановка проблеми. Категорія захисту досить поширена в межах переважної більшості галузей права і категоріальному апараті законодавства, тому що її наявність фактично підтверджує існування та функціонування низки правових принципів і засад, як-от: верховенства права, законності, рівності усіх перед законом і судом тощо. Право на захист є конституційним, адже відповідно до ст. 63 Конституції України «підозрюваний, обвинувачений чи підсудний має право на захист». Усе це вказує на значущість права на захист в сучасних системах права та законодавства, а також дослідження механізмів реалізації цього права з одночасним зверненням до його особливостей. Крім того, не можна оминати розгляд поняття, змісту та класифікаційного розподілу з огляду на наявні наукові напрацювання в цьому напрямі. Зокрема, особливої уваги потребує дослідження шляхом застосування методу від загального до конкретного право на ефективний засіб юридичного захисту на досудовому провадженні у кримінальному процесі.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Дослідженню права на ефективний засіб юридичного захисту присвятили свої праці такі науковці, як: Л. Адашис, В. Волошина, О. Кучинська, О. Яновська, Є. Морозов, М. Погорецький, В. Сокурєнко, Л. Удалова, В. Фаринник, В. Федченко тощо.

Мета: розглянути сутність права на ефективний засіб юридичного захисту крізь призму практики Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), а також проаналізувати міжнародні нормативно-правові акти, в яких розкривається сутність цього права та його значення на стадії досудового розслідування в кримінальному процесі.

Виклад основного матеріалу. Сутність права на ефективний засіб юридичного захисту не характеризується виключно ефективністю того чи іншого засобу захисту на досудовому провадженні. Вона полягає у формуванні та здійсненні мети законодавцем у створенні таких механізмів та важелів, які юридично будуть спроможні забезпечити реалізацію прав і свобод особи, що зазнали порушення. Відповідно досліджуване нами право застосовується навіть за умови порушення інтересів особи уповноваженими службовими особами, зокрема в межах кримінального провадження такими особами є слідчий, дізнавач, прокурор. Проте треба пам'ятати, що розвиток правовідносин у публічно-правовій сфері не унеможливує необхідність дотримання принципів верховенства права та дотримання прав людини.

На нашу думку, звернення до ЄСПЛ особою, право якої в межах досудового

© П. Осадчий, 2022

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7246-6614>

vda@dduvs.in.ua

розслідування було порушено як до суб'єкта в останній інстанції, не повинно мати статус єдиного ефективного засобу юридичного захисту, яким користується особа через неспроможність низки суб'єктів належним чином вирішити певні питання та захистити конституційні та процесуальні права людини і громадянина. Безперечно, що такій особі не може бути відмовлено у зверненні до ЄСПЛ за умови вичерпання усіх національних засобів правового захисту, однак очевидним є те, що велика кількість рішень ЄСПЛ, які стосуються виконання ст. 13 Конвенції та реалізації права на ефективний засіб юридичного захисту, демонструють ефективність функціонування наявних механізмів та рівень їх коефіцієнта корисної дії в аспекті захисту прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження. Із цього твердження випливає, що фактично кількісна складова рішень ЄСПЛ як стосовно України, так і інших держав, резиденти і нерезиденти яких звертаються з відповідними правовідновлювальними позовами взаємнообернена до ефективності тих засобів юридичного захисту, які є в системі національного законодавства, у нашому випадку, українського кримінального процесу.

Із викладеного вище доречно вивести низку окремих формулювань, які сприятимуть у дослідженні сутності права на ефективний засіб юридичного захисту. Наголосимо на тому, що ст. 13 Конвенцію треба розглядати як вимогу до держав-членів щодо запровадження механізму захисту прав, які гарантує Конвенція, щоб в підсумку реалізувати принцип субсидіарності в діяльності ЄСПЛ, який нами було взято до уваги під час аналізу положень Конвенції та рішень ЄСПЛ. Положення ст. 13 Конвенції вимагають від держав-членів запровадження таких засобів захисту прав незалежно від галузі права, в межах якої виникають, функціонують та припиняються ті чи інші правовідносини, зокрема і кримінально-процесуальні, за яких можна здійснювати розгляд справ про порушення прав, гарантованих Конвенцією, насамперед, на національному рівні. Попередньо нами розглянуто положення ст. 13 і 35 Конвенції, тому варто їх співвіднести між собою. З цього боку ст. 13 співвідноситься із ст. 35 Конвенції, яка вимагає вичерпання всіх наявних засобів захисту права, запроваджених у національному законодавстві [1; 2].

У теоретичних дослідженнях з права право на ефективний засіб юридичного захисту неодноразово досліджувалося. Незважаючи на те, що предмет цього дослідження перебуває в полі кримінального процесуального права, доречно звернутися до загальнотеоретичних доробок та визначити складові досліджуваного нами права. Зокрема, складовими права на ефективний засіб юридичного захисту визначаються право на подачу скарги до державних органів у випадку порушення ними прав і свобод, гарантованих Конвенцією, і розгляд поданої скарги по суті відповідним суб'єктом, визначеним законодавством залежно від галузі права. Крім того, неодноразово наголошується, що існування та застосування засобу юридичного захисту в розумінні ст. 13 Конвенції разом із можливістю звернення до компетентних органів із обґрунтованими вимогами повинно забезпечувати можливість відшкодування шкоди [1; 2].

Принагідно необхідно зазначити, що характер засобу юридичного захисту, необхідного для дотримання ст. 13 Конвенції, залежить від природи можливого порушення. Особлива увага звертається на характеристику такої ознаки засобу юридичного захисту, як ефективність. Ефективним засобом юридичного захисту є такий засіб, що призводить до очікуваних і необхідних результатів, наслідків, надає найбільший ефект. Отже, ефективний засіб повинен забезпечити поновлення порушеного права, а в разі неможливості цього – гарантувати потерпілому можливість отримання відповідного відшкодування. Зазначається також, що за своїм змістом ефективний засіб захисту повинен відповідати природі порушеного права, характеру допущеного порушення та наслідкам, які спричинило порушення прав особи [2].

Науковий інтерес становить зміст положень ст. 13 Конвенції, адже вони не передбачають особливої форми правового захисту або визначеної форми, що вказує на наявність дискреційних повноважень, тобто право визначеного кола суб'єктів: посадових і службових осіб в органах державної влади діяти за певних умов на власний розсуд в межах закону [3]. Держава, маючи дискрецію, яка зводиться до можливості вибору способу виконання правозахисного (правовідновлювального) зобов'язання, повинна зважати на характер права, щодо порушення якого є певні ризики, адже воно має значення для типу засобу юридичного захисту, який повинен бути забезпечений державою, а також вжити відповідні заходи для реалізації особою права на ефективний засіб юридичного захисту. У цьому випадку доречно простежити динаміку у відносинах із реалізації досліджуваного

нами права, адже особа здійснює пошук засобів юридичного захисту з метою відновлення порушеного права або відшкодування шкоди, які визначені чинним законодавством, а держава у свою чергу формує механізми захисту прав, невід'ємним елементом яких є засоби юридичного захисту, які характеризуються високим ступенем ефективності. Крім того, засобам юридичного захисту притаманна диференційованість.

Як уже наголошено раніше, є практика ЄСПЛ щодо звільнення заявника від обов'язку використовувати всі наявні національні засоби правового захисту, якщо вони не є ефективними у поновленні порушених прав, відшкодування шкоди тощо. Крім того, є особливі обставини, які звільняють від необхідності використання всіх національних засобів правового захисту, коли є очевидним існування адміністративної практики постійних порушень, що не відповідає положенням Конвенції, натомість держава ліберально ставиться до наявності таких порушень, до їх кількості та систематичності. Наслідком такої поведінки є неспроможність особи повноцінно реалізувати власне право на ефективний засіб юридичного захисту [2].

Отже, до сфери застосування ст. 13 Конвенції треба віднести такі категорії:

– право на оскарження, яке було аналізовано нами у галузі кримінального процесуального права. Досліджено базову норму оскарження у кримінальному процесі – ст. 303 КПК України. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності слідчого, дізнавача, прокурора на досудовому провадженні та в межах судового розгляду є своєрідною гарантією забезпечення конституційних та процесуальних прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина [4];

– доступність засобу юридичного захисту – це можливість безперешкодно реалізувати право на ефективний засіб юридичного захисту шляхом застосування існуючих механізмів захисту прав. Треба наголосити, що доступність засобу юридичного захисту не означає його переважне застосування особами для поновлення прав, однак важливим є також звернення до принципу юридичної визначеності під час створення законодавцем нормативно-правових актів, що регламентують інститут засобів юридичного захисту у будь-якій галузі права, зокрема кримінального процесу. Доступ до засобу правового захисту не повинен бути обмежений надто обмежувальними вимогами, тобто можливість скористатися цим засобом має бути доступна особі, яка фактично постраждала від порушення. Крім того, ця складова досліджуваного нами права не допускає зволікання у наданні можливості особи звернутися до певного засобу правового захисту [5, с. 7; 6; 7; 8];

– право на відновлення порушених прав;

– право на відшкодування за порушене правою. Метою ст. 13 Конвенції є надання засобів, за допомогою яких особи могли б отримати на національному рівні відшкодування шкоди, завданої порушенням їхніх конвенційних прав, перш ніж задіяти міжнародний механізм подання скарги до ЄСПЛ [5, с. 4];

– наявність практичної можливості отримати відшкодування [1].

Як зауважив Європейський суд щодо статті 13 у рішенні «Класс проти Німеччини» (Klass v. Germany): «При буквальному тлумаченні цього положення здається, що воно надає право особі на національний засіб правового захисту лише у випадку, коли має місце «порушення». Однак особа не в змозі довести в національному органі факт «порушення», якщо спершу вона не має можливості подати до такого органу відповідну скаргу. Отже, як зазначила меншість членів Комісії, факт порушення Конвенції не може становити передумову для застосування статті 13 Конвенції. На думку Суду, згідно зі статтею 13, у випадку, коли особа вважає свої права та інтереси порушеними внаслідок прийняття заходів, які, як вона стверджує, суперечать Конвенції, вона повинна мати засіб правового захисту в національному органі як для прийняття рішення за її скаргою, так і, якщо необхідно, для отримання відшкодування. Таким чином, статтю 13 необхідно тлумачити як положення, що гарантує «ефективний засіб правового захисту в національному органі» кожному, хто заявляє про факт порушення його прав і свобод, гарантованих Конвенцією» [5, с. 5; 9].

Треба зазначити, що ефективний засіб правового захисту може бути наданий і в позасудовому порядку. Вважати, що засіб правового захисту є ефективним за умови надання його судом, неправильно, адже для надання такого засобу юридичного захисту важливо, щоб виконувалися дві умови: адміністративний орган повинен бути незалежним від органу, який за аргументами потерпілої особи порушив її права тощо, а також відповідно до законодавства мати змогу забезпечити процесуальні гарантії захисту такій особі тощо. При

цьому необхідно зауважити, що до засобів юридичного захисту в позасудовому порядку виникає в юридичному полі чимало запитань, зокрема в аспекті їх ефективності. Судова практика ЄСПЛ для національних законодавств держав-учасників визначає пріоритет положення про виключення невизначеності в отриманні особою ефективного засобу юридичного захисту. Тож не може бути невизначеності щодо юридичних підстав отримання такого засобу, а також у визначенні суду, який має юрисдикцію у справі. На нашу думку, ці заборонні норми є своєрідними міжнародними стандартами у сфері забезпечення надання ефективних засобів юридичного засобу. Проаналізовані нами положення дещо мають зв'язок із теорією, однак найбільше вони пов'язані з практичною складовою права на ефективний засіб юридичного захисту [5, с. 4–7].

Крім того, дослідження сутності цього права вимагає оцінки його ефективності як на практиці, так і з позиції закону. Із цього випливає, що рішення, дії чи бездіяльність органів влади, їх посадових і службових осіб не повинні створювати невинуватих перешкод для звернення особи за захистом, а також під час вибору засобу юридичного захисту, якщо він є варіативним. Засіб правового захисту не може бути ефективним, якщо не створені відповідними суб'єктами мінімальні умови для оскарження зацікавленою особою рішення, яке обмежує її право чи свободу. Зокрема, такі права чи свободи є гарантованими Конвенцією про захист прав особи і основоположних свобод.

Експерти у судовій практиці з ЄСПЛ зазначають, що ефективним вважатиметься лише той засіб юридичного захисту, який «... надає змогу безпосередньо усунути негативні наслідки порушення, яке, як стверджує заявник, вже мало місце, триває чи відбудеться безпосередньо в майбутньому». Наведене твердження не потребує пояснень, адже цілком логічно, що ефективність певного засобу, способу тощо оцінюється через результати, які можна отримати після його застосування. У сфері кримінального процесу законодавець досить відповідально підійшов до вирішення проблеми виявлення та попередження порушення прав потерпілої особи, а також інших учасників кримінального провадження в залежності від ситуації, що склалася, створивши інститут оскарження рішень, дій чи бездіяльності слідчого, дізнавача, прокурора тощо. У фокусі уваги цього інституту перебувають ключові суб'єкти сторони обвинувачення, наділені певними службовими, процесуальними повноваженнями, є представниками держави у відносинах із особами, що постраждали від наслідків кримінального правопорушення, особами, які його вчинили, а також третіх осіб, які мають доволі диференційований характер участі у кримінальному провадженні. Отже, ефективність цього засобу юридичного захисту у кримінальному процесі оцінюватиметься ступенем задоволення вимог потерпілої особи, яка звертається в установленому порядку зі скаргою, поновленням порушеного права або відшкодування шкоди [5, с. 4–7; 10].

Більше того, ми переконані, що необхідно виокремити ще одну ознаку ефективного засобу юридичного захисту. Такою ознакою є змістовність, адже засіб юридичного захисту має бути змістовним з погляду визнання факту порушення певних прав, свобод, законних інтересів особи та відповідно вжиття заходів у зв'язку із порушенням, спричиненим оскаржуваними діями чи бездіяльністю [10].

Висновки. Сутність права на ефективний засіб юридичного захисту полягає у забезпеченні поновлення порушеного права, а в разі неможливості цього – гарантуванні потерпілому можливість отримання відповідного відшкодування. Треба зазначити, що за своїм змістом ефективний засіб захисту повинен відповідати природі порушеного права, характеру допущеного порушення та наслідкам, які спричинило порушення прав особи.

Сутність права на ефективний засіб юридичного захисту не характеризується виключно ефективністю того чи іншого засобу захисту на досудовому провадженні. Вона полягає у формуванні та здійсненні мети законодавцем у створенні таких механізмів та важелів, які юридично будуть спроможні забезпечити реалізацію прав і свобод особи, що зазнали порушення. Відповідно це право застосовується навіть за умов порушення інтересів особи уповноваженими службовими особами, зокрема в межах кримінального провадження такими особами є слідчий, дізнавач, прокурор. Однак треба пам'ятати, що розвиток правовідносин у публічно-правовій сфері не унеможливує необхідність дотримання принципів верховенства права та дотримання прав людини. Звернення до ЄСПЛ особою, право якої в межах досудового розслідування було порушено як до суб'єкта в останній інстанції, не повинно мати статус єдиного ефективного засобу юридичного захисту, яким користується особа через неспроможність низки суб'єктів належним чином вирішити певні питання та захистити

конституційні та процесуальні права людини і громадянина. Безперечно, що такій особі не може бути відмовлено у зверненні до ЄСПЛ за умови вичерпання усіх національних засобів правового захисту, однак очевидним є те, що велика кількість рішень ЄСПЛ, які стосуються виконання ст. 13 Конвенції та реалізації права на ефективний засіб юридичного захисту, демонструють ефективність функціонування наявних механізмів та рівень їх коефіцієнта корисної дії в аспекті захисту прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження.

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
2. Особливості застосування статті 13 «Право на ефективний засіб юридичного захисту» Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. *Північно-Східне міжрегіональне управління Міністерства юстиції (м. Суми): офіційний вебсайт*. URL : <https://www.sumyjust.gov.ua/urok-31-osoblyvosti-zastosuvannya-statti-13-pravo-na-efektyvnyj-zasib-yurydychnogo-zahystu-konvenziiyi-pro-zahyst-prav-lyudyny-i-osnovopolozhnyh-svobod>.
3. Що приховує в собі феномен дискреційних повноважень: правовий механізм чи диктаторські рішення? URL: <https://zib.com.ua/ua/147699.html>.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
5. Надання ефективних засобів правового захисту, що забезпечать дотримання розумного строку кримінальних справ: порівняльне дослідження. Дослідження проведено в рамках проекту Ради Європи «Дотримання прав людини в системі кримінальної юстиції України». 2021. 55 с.
6. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Каменцинд проти Швейцарії» (Camenzind v. Switzerland), № 21353/93, 16 грудня 1997 року. URL: <https://rm.coe.int/2020-06-18-comparative-study-ukr-final-clean/16809ec20a>.
7. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Петков та інші проти Болгарії» (Petkov and Others v. Bulgaria), № 77568/01, 11 червня 2009 року. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/SO5866>.
8. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Кадікіс проти Латвії (№ 2)» (Kadikis v. Latvia (No. 2)), № 62393/00, 4 травня 2006 року. URL : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/SO4832.html.
9. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Класс та інші проти Німеччини» від 06.09.1978. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_093#Text.
10. Морозов Є. Право на ефективний засіб юридичного захисту в новелах КАСУ. *Судебно-юридическая газета*. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/113808-pravo-na-efektivnyj-zasib-yuridichnogo-zakhistu-v-novelakh-kasu>.

Надійшла до редакції 11.03.2022

References

1. Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod [Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms]. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text. [in Ukr.].
2. Osoblyvosti zastosuvannya statti 13 «Pravo na efektyvnyi zasib yurydychnoho zakhystu» Konventsii pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod [Peculiarities of application of Article 13 «Right to an effective remedy» of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms]. Pivnichno-Skhidne mizhrehionalne upravlinnia Ministerstva yustytzii (m. Sumy): ofitsiinyi veb-sait. URL: <https://www.sumyjust.gov.ua/urok-31-osoblyvosti-zastosuvannya-statti-13-pravo-na-efektyvnyj-zasib-yurydychnogo-zahystu-konvenziiyi-pro-zahyst-prav-lyudyny-i-osnovopolozhnyh-svobod> [in Ukr.].
3. Shcho prykhovuie v sobi fenomen dyskreitsiinykh povnovazhen: pravovyi mekhanizm chy dyktatorski rishennia [What is hidden in the phenomenon of discretionary powers: the legal mechanism or dictatorial decisions]? ZiB: ofitsiinyi veb-sait. URL: <https://zib.com.ua/ua/147699.html> [in Ukr.].
4. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy v redaktsii vid 05.01.2022 № 4651-VI [Criminal Procedure Code of Ukraine: Law of Ukraine as amended on 05.01.2022 № 4651-VI]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> [in Ukr.].
5. Nadannia efektyvnykh zasobiv pravovoho zakhystu, shcho zabezpechat dotrymattia rozumnoho stroku kryminalnykh sprav: porivnialne doslidzhennia. Doslidzhennia provedeno v ramkakh proiektu Rady Yevropy «Dotrymattia prav liudyny v systemi kryminalnoi yustytzii Ukrainy» [Providing effective remedies to ensure a reasonable time for criminal cases: a comparative study. The study was conducted within the framework of the Council of Europe project «Respect for human rights in the criminal justice system of Ukraine»]. 2021. 55 p. [in Ukr.].
6. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny u spravi «Kamentsynd proty Shveitsarii» (Camenzind v. Switzerland), № 21353/93, 16 hrudnia 1997 roku [Judgment of the European Court of Human Rights in Camenzind v. Switzerland, 21353/93, 16 December 1997]. URL: <https://rm.coe.int/2020-06-18-comparative-study-ukr-final-clean/16809ec20a>. [in Ukr.].

7. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny u spravi «Petkov ta inshi proty Bolharii» (Petkov and Others v. Bulgaria), № 77568/01, 11 chervnia 2009 roku [Judgment of the European Court of Human Rights in Petkov and Others v. Bulgaria, № 77568/01, 11 June 2009]. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/SO5866>. [in Ukr.].

8. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny u spravi «Kadikis proty Latvii (№ 2)» (Kadikis v. Latvia (No. 2)), № 62393/00, 4 travnia 2006 roku [Judgment of the European Court of Human Rights in Kadikis v. Latvia (№ 2) (ik 62393/00, 4 May 2006)]. URL : http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/SO4832.html. [in Ukr.].

9. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny u spravi «Klass ta inshi proty Nimechchyny» vid 06.09.1978 r. [Judgment of the European Court of Human Rights in the case «Class and Others v. Germany» of 06.09.1978]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_093#Text. [in Ukr.].

10. Morozov Ye. Pravo na efektyvnyi zasib yurydychnoho zakhystu v novelakh KASU. Sudebno-yurydicheskaia hazeta: ofitsiyni vebsait [The right to an effective remedy in the short stories of the CASU]. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/113808-pravo-na-efektivnyy-zasib-yuridichnogo-zakhistu-v-novelakh-kasu>. [in Ukr.].

ABSTRACT

Pavlo Osadchyy. Essence of the right to an effective means of legal protection: scientific research with analytical review of relevant practice of the European Court Of Human Rights. The scientific article examines the right to an effective remedy in terms of its essence. There is a generalization of the case law of the European Court of Human Rights to better consider the issue and build an understanding of the importance of the right to an effective remedy for international law. The provisions of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms have been studied.

The study of the essence of this right requires an assessment of its effectiveness both in practice and in terms of law. It follows that decisions, actions or omissions of public authorities, their officials and officials should not create unjustified obstacles to a person seeking protection, as well as when choosing a remedy, if it is variable. A remedy cannot be effective unless the relevant subjects have created the minimum conditions for the person concerned to appeal against a decision restricting his or her right or liberty. In particular, such rights or freedoms are guaranteed by the Convention for the Protection of Individual Rights and Fundamental Freedoms.

The essence of the right to an effective remedy is not characterized solely by the effectiveness of a remedy in pre-trial proceedings. It consists in the formation and implementation of the goal of the legislator in creating such mechanisms and levers that will be legally capable of ensuring the realization of the rights and freedoms of the person who has been violated.

Keywords: *right to an effective remedy, European Court of Human Rights, case law, right to restoration of violated rights, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.*

УДК 343.91

DOI: 10.31733/2078-3566-2022-1-346-354

Павло ЧЕРНЕНКО©

аспірант

(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

ФАЛЬСИФІКАЦІЯ ВИБОРЧИХ ДОКУМЕНТІВ: КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИСТОСТІ ЗЛОЧИНЦЯ

Висвітлено проблематику кримінологічної характеристики особистості, яка фальсифікує виборчі документи, та встановлення основного змісту основних характерних рис, що визначають цю особистість як винну у вчиненні такого суспільно небезпечного діяння. В межах наукової статті аналізовано соціально-демографічні (вік, стать, освіта та громадянство), кримінально-правові (персональний чи груповий характер кримінально-протиправної поведінки, попередня кримінально-протиправна поведінка, покарання та особливості його призначення, стан особи в момент вчинення кримінального правопорушення), соціально-рольові (професійна належність особистості та її зайнятість у виробничих процесах, сімейний стан засуджених осіб) та морально-психологічні ознаки особистості. Зроблено висновок, що комплексне вивчення особистості злочинця, який вчинює фальсифікацію виборчих документів, не повинно вдовольнятися фіксацією певних окремих властивостей, що часто тільки поверхнево визначають особистість, а й обов'язково здійснюватись з відповідною глибиною та у логічній взаємодії між собою.

Ключові слова: *особистість кримінального правопорушника, фальсифікація виборчих документів, кримінологічна характеристика.*

© П. Черненко, 2022

k_kpd@dduvs.in.ua